

Discussie

Studiekringdag 24 november 1976

De discussie wordt geopend met de vraag aan de verschillende preadviseurs om een reactie op de overige preadviezen.

Zonneveld wijst erop dat de term "Bostype" gebruikt kan worden voor sterk uiteenlopende zaken, afhankelijk van de benaderingswijze die bij de typering gebruikt wordt, en ook van het doel dat men hiermee heeft. Vele "bostypen" worden onderscheiden om bosoecosystemen te groeperen op basis van eigenschappen of kenmerken die vanuit een bepaalde gezichtshoek van belang zijn. Daarnaast zijn er "bostypen" die een gebruikswijze of een bedrijfsdoel aangeven.

Hendriks spreekt over typen, gebaseerd op vegetatiekenmerken en gericht op beoordeling van hun waarde uit het oogpunt van Instandhouding van natuurgebieden. De door hem gebruikte associaties en daarmee samenhangende basis- en derivaatgezelschappen geven informatie over de mate van ontwikkeling van de betreffende bossen als natuurlijk systeem. Voor b.v. de beoordeling van de groeipotentie of van de betekenis van standplaatsfactoren kan men beter werken met een typering op basis van socio-oecologische groepen van plantesoorten.

Van den Wijngaard werkt met een typebegrip van heel andere aard en schaal. In de landschapskunde werkt men met een reeks eenheden van toenemende grootte: "ecotoop", "landfacet", "landsysteem", "hoofdlandschap". Lagen de typen van Hendriks op het ecotoop-niveau, die van Van den Wijngaard liggen op het niveau "landfacet". De leidraad van zijn typering moet vooral gezocht worden in de cultuurhistorische aspecten van de beschouwde bossen.

Van Lynden en Bannink gaan in de richting van bedrijfsdoeltypen, die ze baseren op waargenomen hoedanigheden van het oecosysteem. Van Lynden werkt strak aan de hand van bodemkundige parameters en bouwt hierop een systeem dat aangeeft welke boomsoorten in een bepaald gebied zullen kunnen groeien en welke groeisnelheid te verwachten valt. Dit systeem is toetsbaar en erop berekend aan de hand van toetsresultaten bijgesteld te worden.

Bannink werkt met groepen plantesoorten als aanwijzers voor standplaatsparameters. De waarde van deze aanwijzingen berust op veldwaarnemingen en ervaring, niet op redenering vanuit een bekend oorzakelijk verband.

Schotveld werkt met bedrijfsdoel- en opstandstypen. De wijze waarop een bedrijfsdoeltype vastgesteld wordt is een zaak die naast de inbreng van de specialist die voor elk geval de mogelijkheden kan omschrijven, ook inspraak omvat van "de maatschappij" die op grond van zijn behoeften en wensen meesprekt bij de vaststelling van het soort bos dat nagestreefd zal worden. Het tot stand brengen van de gekozen typen is wel de zaak van de deskundige. Of de voorgestelde bedrijfsdoeltypen verantwoord zijn uit oogpunt van realiseerbaarheid is bij de huidige stand van de kennis omtrent de bebossing van deze standplaatsen niet te zeggen. Tot zover Zonneveld.

Van den Wijngaard licht toe dat zijn indeling gericht is op het ordenen van een veelheid van gegevens over het bos aan de hand van nieuwe combinaties van al lang bekende kenmerken. Hierdoor zullen mensen die werken op het niveau van boscomplexen beter inzicht in de aard hiervan kunnen krijgen.

Hendriks merkt op dat zijn aanpak van het classificatieprobleem veel gemeen heeft met die van Zonneveld. De vegetatiekundige benadering gebruikt de spontaan optredende plantesoorten als basis voor typering en zoekt in verband hiermede naar natuurlijke begrenzingen van de typen, al moet men steeds in gedachten houden dat bij bossen het beheer sterk op het vegetatietype kan inwerken. Van den Wijngaard daarentegen omgrenst zijn typen in de eerste plaats op basis van door de menselijke invloed ontstane kenmerken. Naar zijn mening richten Van Lynden en Bannink hun indeling op de schatting van de groei van de bomen, hoewel dat zeker niet het enige waarderingscriterium voor een bos hoeft te zijn. Impliciet is bij Van Lynden en Bannink de eis aanwezig dat de bomen gezond moeten zijn en goed moeten groeien. Uit het oogpunt van natuurwetenschappelijke waardé van het

bos hoeft deze eis niet gesteld te worden en is het heel goed denkbaar dat deze waarde vergroot wordt als de boomtage niet overal optimaal gezond is, zodat meer kleinschalige differentiëring binnen het bos mogelijk wordt. Bij de aanpak van Schotveld spelen veel overwegingen mede die niet uitgaan van de aangetroffen milieuomstandigheden, maar die te maken hebben met uit de menselijke samenleving afkomstige wensen. Als zijn bedrijfsdoeltypen natuurwetenschappelijk verantwoorde bostypen zouden moeten voorstellen valt er op deze zaak wel wat kritiek te leveren.

Van Lynden heeft de indruk dat van verschillende kanten gestreefd wordt naar een zodanige typering van oecosystemen dat deze voor zoveel mogelijk doelstellingen geschikt is. Hiervoor zou verwerking van alle kenmerken nodig zijn en omgekeerd zou men uit de typen alle gewenste kenmerken kunnen aflezen. Dit alles lijkt hem te berusten op een illusie: openlijk of bedekt zal men toch zijn typen opstellen vanuit een bepaald gezichtspunt. Als dit dan zo is, doet men beter deze gezichtspunten expliciet te vermelden en niet te streven naar een zgn. geïntegreerde typologie, die dit verhult. De benaderingen van Van den Wijngaard en Schotveld hebben het voordeel dat ze duidelijk hun veronderstellingen en uitgangspunten aangeven.

Bannink wil hieraan niet veel toevoegen. Naar aanleiding van de opmerking van Zonneveld over het "steunen op ervaring" stelt hij dat hij dit juist een basis vindt voor verdere verbetering van zijn typen en voor betere integratie van eigenschappen in deze typen.

Schotveld heeft het gezegde als ietwat afstandelijk ervaren. In de IJsselmeerpolders moest iets gedaan worden in een situatie waarin men lang niet alle relevante gegevens ter beschikking had, en uit dit feit volgt al dat er ook sprake is van een niet-natuurwetenschappelijke component in de beslissing over het te kiezen bostype. Beslissingen over het milieu waarin gewerkt wordt (b.v. de ontwateringstoestand) zijn voor een deel buiten de bosbouw om genomen en moeten als gegevens aanvaard worden. Sommige hiervan kunnen echter op den duur veranderen en gedifferentieerd worden, b.v. de ontwateringstoestand via verschillen in de mate van onderhoud van het bestaande systeem. In het algemeen is Schotveld van mening dat men zich te weinig realiseert dat een goede classificatie altijd berust op overeenstemming omtrent de probleemstelling.

In de discussie met de zaal worden nu de punten I en II aan de orde gesteld

Allereerst ontspint zich een gesprek over de

interpretatie van de term "oecosysteem", waarvan eigenschappen en ontwikkelingen kenbaar zouden zijn. De indruk bestaat dat het woord "oecosysteem" hier gebruikt wordt voor "standplaats", beschouwd vanuit de mogelijkheid van bosontwikkeling. Dit is niet bedoeld: niet alleen de standplaats maar juist de standplaats in combinatie met de bijbehorende levensgemeenschap zijn van belang voor de beoordeling van de ontwikkelingsmogelijkheden. De ontwikkeling van een bestaand oecosysteem hoeft niet uit te monden in de potentiële natuurlijke vegetatie, die overigens volgens Zonneveld per definitie onbekend is. Als potentiële vegetaties kunnen alle begroeiingen worden beschouwd die op een bepaalde plaats kunnen voorkomen, dus ook kunstmatige bossen die als gevolg van menselijke ingrepen in het milieu ontstaan en gehandhaafd worden (Sissingh).

Hendriks wijst erop dat men met het concluderen tot bepaalde ontwikkelingsmogelijkheden erg voorzichtig moet zijn, alleen successie-onderzoek kan leren of een verwachte ontwikkeling, b.v. van derivaatgezelschap tot bijbehorende associatie, zich werkelijk voordoet. Zijn onderzoek was dan ook geen successie-onderzoek maar gericht op het identificeren van moeilijk tot stand komende begroeiingsvormen, in zijn geval volledig ontwikkelde bosassociaties met ruim assortiment echte bosplanten. Hij komt dan ook tot de slotsom dat deze associaties niet gemaakt kunnen worden maar zichzelf moeten vormen. Hoogstens het boombestand kan aangeplant worden maar dit geeft geen garantie dat het milieu daardoor op korte termijn geschikt wordt voor de overige elementen van de associatie.

Van der Werf stelt dat vegetatietypen zodanig omschreven moeten worden dat hun relatie tot internationaal aanvaarde syntaxa als verbonden, associaties en hun verwanten duidelijk is. Op deze wijze kan verband gelegd worden met de potentiële natuurlijke vegetatie, waarmee inzicht wordt gegeven in de natuurlijke ontwikkelingsmogelijkheden van de aangetroffen begroeiingen.

Zonneveld wijst op de fout om typen te baseren op theoretische overwegingen en stelt dat men zich moet baseren op waarneembare kenmerken van de oecosystemen die men wil beschrijven of karteren. Deze kenmerken zullen tezamen het oecosysteem altijd onvolledig karakteriseren; de keuze van de kenmerken wordt als regel beïnvloed door het doel van de studie (finale classificatie). Vegetatiekundig gevormde typen blijken in het algemeen te kunnen worden geordend volgens de assen van trofie, vocht en klimaat. Daarbij is de trofie-as door hem als belangrijkste gekozen bij zijn bosclassificatie. Het klimaat is in Nederland van weinig invloed wegens

het vlakke terrein en de geringe uitgestrektheid. Dit wordt vanuit de zaal bestreden en er wordt op gewezen dat er verschillen aan te tonen zijn tussen de betekenis van een bepaalde sociologische groep in het ene of het andere plantengeografische district van Nederland. Vegetatiekundig gefundeerde bos-typen kunnen behalve over trofie en in mindere mate over vochthuishouding ook informatie geven over de mate en de aard en de duur van menselijke verstoring. Meestal echter geven ze geen of te weinig informatie over de structuur van het oecosysteem, die uit bepaalde overwegingen wel relevant kan zijn. Daarom is er wel behoefte de bestaande typeringsmethoden aan te vullen en uit te breiden, al naar de noodzaak voor de beoordeling ten behoeve van andere dan de meest gangbare doelstellingen.

De informatie die uit de typeringen op verschillende grondslag is af te leiden hangt niet alleen van de grondslag af, maar ook van de schaal waarop is ingedeeld. In veel gevallen zullen meer criteria gebruikt moeten worden. Bovendien is er de complicatie dat de typeringscriteria niet onderling onafhankelijk zijn en dat hun onderlinge samenhang van plaats tot plaats varieert. Bodem en klimaat werken steeds in onderlinge wisselwerking op de vegetatie in. De actuele vegetatie is echter niet alleen de resultante van de erop werkende milieufactoren maar ook van de eigen voorgeschiedenis. Bovendien beïnvloedt de vegetatie zelf ook diverse milieufactoren. Dit alles maakt de interpretatie van de waarneembare verschijnselen als uitgangspunt voor te verwachten ontwikkelingen tot een moeilijke zaak. Het minst problematisch is de opstelling van geschiktheidsklassen zoals Van Lynden doet, omdat hier klassekenmerken en geschiktheidscriteria tevooren scherp omschreven worden.

Hiertegenover staat dat de gekozen geschiktheidscriteria aangeven dat getoetst wordt op geschiktheid voor een bepaalde functie of doelstelling

en andere functies buiten beschouwing blijven.

Uit de discussie komt telkens naar voren dat als gesproken wordt over relevantie informatie dat deze relevantie getoetst wordt aan de mogelijkheid deze informatie te gebruiken als basis voor verantwoorde beslissingen gericht op de realisering van bepaalde doelstellingen ten aanzien van het bos.

Over de vraag of ten aanzien van bossen op jonge gronden speciale typologie nodig is, zijn de meningen verdeeld. Velen zijn van mening dat de bestaande methoden eerst geprobeerd moeten worden. Wel wordt het probleem erkend dat op dit soort gronden de ontwikkeling naar een aan het milieu aangepaste, evenwichtig samengestelde vegetatie doorkruist wordt door de voor sommige bodemfactoren snelle veranderingen in de bodem. Deze veranderingen zijn nog onvolledig bekend en verlopen vrijwel zeker met verschillende snelheden. Hierdoor zal het hele oecosysteem geruime tijd een zeer dynamisch karakter houden met een moeilijk te voorspellen samenspel van factoren.

In de landbouw is hieraan wel onderzoek gedaan dat een basis voor een typologie kan zijn, maar in de bosbouw moet dit nog gebeuren. Het zal nodig zijn de ontwikkelingen in uiteenlopende situaties te volgen en te evalueren. Dit onderzoek is per definitie empirisch en zal zowel de veranderingen in de standplaatsfactoren als die in de begroeiing moeten volgen en daarbij ook hun wisselwerkingen in het oog houden. Uit de hele discussie is gebleken dat de stellingen die als richtsnoer waren geformuleerd, veel aanvulling en nuancering nodig hadden. Het is echter hoopgevend dat velen die in allerlei functies met het beheer en de ontwikkeling van het landelijke gebied bezig zijn er naar gestreefd hebben gedachten uit te wisselen, begrippen te verhelderen en daarbij van elkaar te leren. Met de wens dat dit zal worden voortgezet in de dagelijkse praktijk, wordt de discussie gesloten.